

Evropská reforma ochrany osobních údajů

Alžběta Krausová¹

Abstrakt:

Cílem tohoto článku je v základních bodech představit a stručně zhodnotit návrh nového nařízení Evropské komise o obecné ochraně údajů. Toto nařízení představuje zásadní změnu celého právního rámce a výrazně ovlivní národní legislativu členských států. Jednotlivé kapitoly objasní důvody navrhované reformy, nová práva subjektů údajů, katalog povinností správců, nový institut inspektora ochrany údajů a nakonec povinnosti členských států a organizační strukturu v rámci Evropské unie.

Abstract:

The aim of this article is to introduce the main points of the European Commission's proposal of General Data Protection Regulation and to briefly evaluate this proposal. The Regulation represents a fundamental revision of the whole legal framework and shall significantly influence national legislation of Member States. Individual chapters will clarify the rationale of the proposed reform, new rights of the data subjects, a catalogue of controllers obligations, a new institute of the data protection officer and finally duties of the Member States and organizational structure in the European Union.

Klíčová slova:

osobní údaje, soukromí, nařízení o obecné ochraně údajů, inspektor ochrany údajů

Keywords:

personal data, privacy, General Data Protection Regulation, data protection officer

1. Úvod

Dne 25. ledna 2012 vydala Evropská komise očekávaný návrh nového nařízení o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (Nařízení o obecné ochraně údajů),²

1 Mgr. Alžběta Krausová vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity (2007). Během studia pracovala v advokátní kanceláři JUDr. Klára Veselá-Samková (2005-2007). Po jeho skončení byla zaměstnána jako vědeckovýzkumný pracovník pro Interdisciplinární centrum pro právo a technologie Katolické univerzity v Leuvenu v Belgii (2007-2008), kde se podílela na projektu SERENITY (System Engineering for Security and Dependability). Od září 2009 je doktorkou studentkou na PrF MU. Od září 2010 pracuje jako externí lektorka pro Fakultu Informatiky ČVUT. Od ledna 2012 studuje patentové právo v Haifě v Izraeli. Do oblasti jejich zájmů patří nové technologie, inteligentní prostředí, implantáty, ochrana soukromí, elektronický obchod. Kontaktní e-mail: betty.krausova@seznam.cz.

2 *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation)* [online]. Brussels: European Commission, vydáno 25. 1. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:EN:PDF>> Dále jen návrh nařízení nebo jen nařízení.

který reaguje zejména na technologický vývoj v oblasti elektronického zpracovávání osobních údajů.

Cílem tohoto článku je v základních bodech představit a stručně zhodnotit návrh uvedeného nařízení. Pozornost je nejprve věnována důvodům reformy a obecné změně právního rámce. Následuje kapitola týkající se nových významných práv subjektů údajů. V další kapitole jsou pak detailněji popsány jednotlivé povinnosti správců v tematických souvislostech. Poté je objasněn nově zavedený institut inspektora ochrany údajů, přičemž je poukázáno na určité nedostatky stávajícího návrhu. Předposlední kapitola se věnuje předpokládaným aktivitám na úrovni Evropské unie. V závěru je návrh nařízení zhodnocen v celku.

2. Stávající právní úprava a důvody reformy

Oblast ochrany osobních údajů, kterou lze v podstatě považovat za specifikaci práva na soukromí zakotveného v čl. 8 Listiny základních práv EU, je v rámci Evropské unie regulována pomocí několika směrnic. Zejména se jedná o obecnou Směrnicí 95/46/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů, doplněnou Směrnicí 2002/58/ES o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací (Směrnice o soukromí a elektronických komunikacích) a Směrnicí 2006/24/ES o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES.

V souladu s opatřeními zakotvenými ve směrnici na ochranu osobních údajů hodnotí Evropská komise průběžně účinnost tohoto instrumentu. Na základě těchto hodnocení, posouzení vlivů směrnice a konzultací se zainteresovanými subjekty dospěla Evropská komise k závěru, že je nutno vytvořit „komplexnější a ucelenější politiku ve vztahu k základnímu právu na ochranu osobních údajů.“³

Hlavní rizika současné právní úpravy spatřuje Komise zejména v tom, že je tato úprava implementována v jednotlivých členských státech rozdílně, což vede u spotřebitelů a veřejnosti k právní nejistotě, celkové nedůvěře k aktivitám v online prostředí a obavě z rizik spojených se sdílením osobních údajů.⁴ Zpracovávání a sdílení osobních údajů je přitom pro současnou ekonomiku nezbytným předpokladem pro uskutečňování obchodních transakcí nejrůznějšího charakteru. Objem zpracovávaných dat tak i přes obavy jednotlivců stále narůstá, ovšem předpokládá se, že pochyby o účinné ochraně soukromí částečně brzdí potenciál obchodování online. Účelem nového nařízení je tedy vytvořit takové právní prostředí, které by zajišťovalo maximální právní jistotu jednotlivcům využívajícím elektronických služeb.

Nový právní rámec by měl zejména posílit důvěru jednotlivců v online prostředí. Důvodová zpráva k návrhu nařízení výslovně poukazuje na fakt, že „[n]

3 Důvodová zpráva předcházející návrhu nařízení, s. 2: „a more comprehensive and coherent policy on the fundamental right to personal data protection.“

4 Důvodová zpráva předcházející návrhu nařízení, s. 2.

edostatek důvěry způsobuje váhavost spotřebitelů při nákupu online a využívání nových služeb. Tímto se riskuje zpomalení rozvoje inovativních využití nových technologií.⁵ Podobný názor formuloval již v roce 2000 člen Evropské komise Erki Liikainen, který v rámci své slavné přednášky o budoucnosti elektronického obchodování řekl, že „bez důvěry nedochází k obchodním transakcím.“⁶

Budování důvěry je tedy klíčovým faktorem pro rozvoj nové ekonomiky a nové nařízení má poskytnout jednotlivcům takové záruky, aby jednotlivci nabyli jistotu v efektivní vynucení legálních způsobů zpracování údajů pomocí maximální průhlednosti a kontrolovatelnosti správců. K tomuto účelu by mělo sloužit i zavedení jednotných pravidel v rámci celé unie, které předejde nejistotě samotných správců.

Současná právní úprava spočívá na směrnici, což je právní instrument, který dává členským státům možnost implementovat jej v rámci vymezených hranic a přizpůsobit jej tak do určité míry národní legislativě a zavedeným pravidlům. Regulace ochrany osobních údajů pomocí směrnice se však prokázala v rámci Evropské unie jako nedostačující. Přestože směrnice zajišťuje stejnou minimální úroveň ochrany fyzickým osobám ve všech členských státech, způsobuje její odlišná implementaci problémy správcům osobních údajů, kteří chtějí své služby nabízet na úrovni celé unie. Tito správci je musí přizpůsobit odlišným právním úpravám, což s sebou nese vysoké náklady za právní služby a mnohdy tak snaha o soulad s národními právy znemožňuje malým a středním podnikatelům nabízejícím své služby v online prostředí rozvíjet svá podnikání.

Z výše uvedených důvodů tedy Evropská komise předkládá reformu v podobě přijetí nařízení, které by bylo přímo aplikovatelné ve všech členských státech, odstranilo tak odchylky v regulaci a sjednotilo pravidla, předešlo již zmíněné právní nejistotě subjektů údajů a umožnilo správcům nabízet služby v jiných členských státech bez nutnosti právní komparace.

Za účelem maximálního posílení ochrany subjektu údajů představuje nařízení změny na několika úrovních. Rozšiřuje se katalog práv subjektu údajů, a to zejména o právo na to „být zapomenut“. Pro správce údajů jsou formulovány nové povinnosti, které budou mít velký dopad na celou organizační strukturu různých kategorií správců. Nařízení dále zavádí speciální pravidla pro zpracovávání údajů v konkrétních situacích (zejména se jedná o údaje zaměstnanců a osobní údaje dětí). Nařízení oficiálně zavádí nový právní institut, kterým je inspektor ochrany osobních údajů. Dále předpokládá zřízení nových orgánů a institucí, jak v rámci členských států, tak i na úrovni Evropské unie.

5 Důvodová zpráva předcházející návrhu nařízení, s. 1: „Lack of trust makes consumers hesitate to buy online and adopt new services. This risks slowing down the development of innovative uses of new technologies.“

6 V originále se jedná o výraz „No trust, no transaction.“ Na uvedenou řeč odkazuje např. KOSSECKIL, P., ŚWIERCZYNSKA-KACZOR, U. No Trust, No Transaction—The Implications For The Internet Suppliers. In *Proceedings of the International Multiconference on Computer Science and Information Technology* [online]. Włosa: Polish Information Processing Society, 2006 [cit. 2012-05-30]. S. 303-309. Dostupné z: <<http://www.proceedings2006.imsit.org/pliks/237.pdf>>. ISSN 1896-7094.

V následujících kapitolách budou navrhovaná pravidla popsána detailněji.

3. Práva subjektu osobních údajů

Zájem jednotlivce jako subjektu osobních údajů jsou klíčovým faktorem pro konstrukci celého právního rámce. Návrh nařízení vychází z předpokladu, že k zajištění efektivní ochrany osobních údajů je třeba „posílení a specifikování práv subjektů údajů a povinností těch, kteří zpracovávají a ovlivňují zpracovávání osobních údajů, ale také [posílení a specifikování] odpovídajících pravomocí pro monitorování a zajištění souladu s pravidly na ochranu osobních údajů a odpovídajících postihů pro ty, kdo tato pravidla v členských státech poruší“.⁷ Posílení práv subjektů údajů odpovídá příslušné zpřísnění povinností na straně správce. V této kapitole budou představena nejvýznamnější práva subjektů, přičemž další kapitola věnovaná katalogu povinností správců popíše povinnosti a záruky, které rovněž odpovídají právům subjektů, ovšem jejich charakteristika dává větší smysl v širším kontextu povinností správců.

Prvním z nových práv je *právo jednotlivců na informace ve srozumitelné a snadno přístupné formě*. Tento nárok zakotvil návrh nařízení pomocí několika odpovídajících povinností správce. Obsahem uvedeného práva je právo snadného a transparentního přístupu k zásadám týkajícím se osobních údajů (čl. 11, odst. 1), právo na to obdržet informace týkající se zpracování osobních dat „ve srozumitelné podobě za použití jasného a jednoduchého jazyka přizpůsobeného subjektu údajů“⁸ (čl. 11, odst. 2). Klíčovým faktorem je srozumitelnost ve smyslu pochopitelnosti sdělovaných informací subjektem údajů. Nařízení výslovně zmiňuje povinnost přizpůsobit takovéto sdělované informace především dětem. Za součást výše uvedeného práva je možno považovat i právo subjektu obdržet informace v elektronické podobě zakotvené odděleně v následujícím textu (čl. 12, odst. 2). Správce je přitom povinen poskytnout požadované informace nejpozději do jednoho měsíce ode dne, kdy obdržel žádost subjektu údajů.⁹

V kapitole č. 3, čl. 17 zavádí návrh nařízení nové a kontroverzní *právo na to být zapomenut*.¹⁰ Obsahem tohoto práva je povinnost správce vymazat osobní údaje subjektu a zdržet se jejich dalšího rozšiřování, pokud je splněna jedna z následujících podmínek: údaje již nejsou potřeba pro účely, pro které byly původně shromážděny, subjekt odvolá svůj souhlas se zpracováním údajů, vypršela lhůta pro uchování údajů, ke které dal subjekt souhlas a neexistuje žádný jiný právní titul pro takovéto uchování, subjekt vznesl námitky proti zpracování údajů z titulu ochrany životního zájmu subjektu, veřejného zájmu nebo oprávněného zájmu správce,

7 Bod odůvodnění č. 9: „... strengthening and detailing the rights of data subjects and obligations of those who process and determine the processing of personal data, but also equivalent powers for monitoring and ensuring compliance with the rules for protection of personal data and equivalent sanctions for offenders in the Member States.“

8 Čl. 11, odst. 2: „... in an intelligible form, using clear and plain language, adapted to the data subject ...“

9 Tato lhůta může být prodloužena o jeden měsíc, pokud žádost o sdělení informací podá několik subjektů údajů společně.

10 Angl. „right to be forgotten and to erasure“.

a nakonec v případě, kdy ke zpracovávání údajů nedochází v souladu s nařízením.

Uvedená povinnost správce je doplněna v odst. 2 o pravidla, jak má správce postupovat v případě, že osobní údaje zveřejnil. V takovém případě musí správce „přijmout veškerá přiměřená opatření, včetně technických opatření ve vztahu k údajům, za jejichž publikaci je zodpovědný [...], aby informoval třetí strany zpracovávající tyto údaje, že subjekt na nich požaduje, aby vymazaly všechny odkazy na osobní údaje, nebo jejich kopie nebo replikace. V případě, že správce povolil třetím stranám osobní údaje zveřejnit, je za toto zveřejnění zodpovědný správce.“¹¹

V následujících odstavcích specifikuje nařízení podmínky provedení vymazání a dále definuje omezení zpracování údajů včetně podmínek pro takovéto omezení.

Právo na to být zapomenut je v podstatě založeno na existujícím oprávnění subjektu žádat vymazání údajů a na logickém důsledku nelegálnosti rozšiřování údajů v případech, kdy již správce nemá oprávnění zpracovávat údaje. Jeho význam však spočívá v jasné identifikovatelnosti těchto pravidel. Velkou roli hraje rovněž zakotvení jasné odpovědnosti správce za autorizaci zveřejňování osobních údajů. Toto ustanovení zjevně reaguje na právní a praktické překážky při vymáhání odstranění údajů z online prostředí. Zakotvení odpovědnosti správce tak napomůže při předcházení sdílení údajů, případně vynutí přísné kontroly před takovýmto sdílením. Nařízení tak přesouvá náklady a problémy s vymáháním takového vymazu údajů ze subjektu na samotného správce. Následuje tak trend v oblasti vymáhání práv z duševního vlastnictví, kdy se odpovědnost za zveřejňování nelegálního obsahu postupně přesouvá na zprostředkovatele jako na subjekt, který disponuje nejefektivnějšími prostředky pro vynucení práva.

Posledním nově zakotveným (či lépe specifikovaným)¹² právem subjektu je *právo na přenositelnost údajů* zakotvené v čl. 18 návrhu nařízení. Toto právo má subjektům údajů zajistit možnost „přesunout údaje z jednoho elektronického systému pro zpracování údajů do druhého bez toho, aby tomu mohl správce zabránit.“¹³ Tímto právem nařízení v podstatě zajišťuje ekonomickou formu zpracování údajů, protože předchází nutnosti opakovaně převádět údaje do elektronické podoby v případě, kdy původní správce z jakýchkoli pohnutek odmítá přístup k údajům již v této podobě existujícím. Podmínkou pro uplatnění tohoto

práva subjektem je však fakt, že správce údaje zpracovává elektronicky a ve strukturovaném a běžně používaném formátu. Typy těchto formátů, technické standardy a další specifikace může definovat Komise pomocí prováděcího aktu.

4. Povinnosti správce osobních údajů

Rozšíření a specifikace povinností správců představuje klíčový nástroj pro zabezpečení maximální možné ochrany zájmů jednotlivců. Návrh nařízení počítá s převzetím stávajících pravidel a zavedením nových mechanismů, jejichž účelem je především zajistit co nejvyšší míru kontrolovatelnosti všech operací s osobními údaji. Stávající a nové mechanismy a jim odpovídající povinnosti výrazně ovlivní fungování správců především na organizační úrovni, a to v několika různých ohledech.

4.1 Organizační struktura správce

Návrh nařízení obsahuje skupinu pravidel, která ovlivňují samotnou *organizační strukturu správce*. Do skupiny těchto pravidel patří pro některé správce povinnost jmenovat inspektora ochrany údajů (čl. 35, odst. 1), který má mít ve vztahu k zaměstnavateli buď pozici zaměstnance se specifickými podmínkami, nebo bude správci poskytovat své odborné služby na základě jiné než pracovní smlouvy (viz kapitola 5).

Další povinnost v této kategorii se týká správců, kteří nemají své sídlo v členském státě Evropské unie, ale zpracovávají osobní údaje subjektů trvale žijících v Unii za účelem nabízení jim zboží či služeb, anebo se jejich zpracovávání vztahuje k monitorování chování těchto osob (čl. 3, odst. 2). Tito správci mají v určitých případech podle čl. 25 povinnost jmenovat svého zástupce se sídlem v jednom z členských států, v němž trvale žijí subjekty, jejichž údaje jsou zpracovávány pro výše uvedené účely. V souvislosti s touto povinností je zajímavé si všimnout, že od této povinnosti jsou dle čl. 25, odst. 2, písm. (b) osvobozeny podniky zaměstnávající méně než 250 zaměstnanců. Vzhledem k technologickým možnostem mohou totiž i podniky s nízkým počtem zaměstnanců výrazně zasáhnout do práv subjektů údajů, a tak v této oblasti poskytuje návrh nařízení nižší úroveň ochrany jednotlivcům, jejichž chování v online prostředí je monitorováno malými podniky sídlícími mimo teritoriální území Evropské unie.

4.2 Vnitřní organizační procesy

Kromě pravidel ovlivňujících strukturu podniků přináší návrh nařízení nová pravidla týkající se *vnitřních organizačních procesů*. Tato pravidla lze rozdělit na obecné povinnosti, povinnosti vztahující se k technické implementaci zásad pro ochranu osobních údajů, povinnosti zakotvit kontrolní procesy, povinnosti týkající se komunikačních procesů a povinnosti vést specifický dokumentační aparát.

Obecnou povinností správce lze chápat povinnost zpracovávat osobní údaje v souladu s vymezenými zásadami. Návrh nařízení přebírá existující zásady legality zpracovávání údajů, specifikovaného účelu, přesnosti zpracová-

11 Úplné znění čl. 17, odst. 2: „Where the controller referred to in paragraph 1 has made the personal data public, it shall take all reasonable steps, including technical measures, in relation to data for the publication of which the controller is responsible, to inform third parties which are processing such data, that a data subject requests them to erase any links to, or copy or replication of that personal data. Where the controller has authorised a third party publication of personal data, the controller shall be considered responsible for that publication.“

12 Právo na přístup k osobním údajům zakotvené v čl. 12 Směrnice 95/46/ES zahrnuje podle některých autorů právě i právo na přenositelnost dat.

13 Důvodová zpráva k nařízení, s.9: „to transfer data from one electronic processing system to and into another, without being prevented from doing so by the controller.“

vaných dat a omezení doby uchování údajů. Dále návrh objasňuje také již existující zásadu minimalizace rozsahu zpracovávaných údajů zakotvením pravidla, že údaje „by měly být zpracovávány, pouze pokud účelu nelze dosáhnout zpracováním informací, které nezahrnují osobní údaje, a to jen po dobu nezbytně nutnou.“¹⁴ Zásadu legality doplňuje návrh o požadavek zpracování údajů transparentním způsobem (čl. 5, písm. (a)) a důvodová zpráva jej označuje za zásadu transparentnosti. Nakonec jsou existující zásady doplněny o zakotvení komplexní odpovědnosti a záruk správce včetně povinnosti zajistit soulad zpracování údajů s požadavky nařízení a tento soulad dokumentovat (čl. 5, písm. (f)).

Zásada legality je vymezena hned v následujícím čl. 6, který v podstatě přejímá existující tituly, na jejichž základě je správce oprávněn zpracovávat osobní údaje. Nově však tyto tituly objasňuje a odkazem na čl. 83 zakotvuje pravidla pro zpracování údajů pro historické, statistické a vědeckovýzkumné účely. Dále je zásada legality specifikována pomocí pravidel pro zpracování zvláštních kategorií osobních údajů. Jedná se o zákaz zpracování údajů citlivého charakteru a o výjimky z tohoto pravidla.

Nově představuje nařízení povinnosti vztahující se ke zpracování osobních údajů dětí,¹⁵ a to v čl. 8. Podle čl. 8, odst. 1 „zpracování osobních údajů dítěte mladšího 13ti let je zákonné, pouze pokud je k tomu dán souhlas nebo je takové jednání povoleno rodičem nebo zákonným zástupcem dítěte a pouze v rozsahu tohoto souhlasu nebo zmocnění.“¹⁶ Následující odstavec pak upřesňuje, že uvedené pravidlo nemá vliv na vnitrostátní legislativu týkající se smluvního práva ve vztahu k dětem.

Další skupinou požadavků na správce jsou povinnosti týkající se *technické implementace zásad pro ochranu osobních údajů*. Hlavní povinností v tomto směru je povinnost správce vytvořit a nadále provozovat takový systém, který respektuje všechny právně zakotvené zásady ochrany osobních údajů (čl. 23). Nařízení v tomto článku do práva v podstatě začleňuje koncept tzv. „privacy by design“,¹⁷ neboli ochrany soukromí začleněné přímo do organizační struktury podniku a technické architektury systému. Tento koncept doplňuje o požadavek tzv. „privacy by default“, tedy o povinnost primárně nastavit maximální ochranu údajů v zájmu dotčených subjektů.

Právo tak klade na správce požadavek, aby již při plánování samotné architektury systému vzal v potaz všechny své povinnosti, konfrontoval je se svým podnikatelským záměrem a v závislosti na stavu techniky a nákladech na implementaci vhodná technická a organizační opatření. Navíc je správce povinen implicitně nastavit a přizpůsobit systém tak, aby zpracovával

pouze údaje nezbytné pro naplnění specifikovaného účelu a minimalizoval tak používaná data. Zároveň je správci uložena povinnost specifikovat přístupová práva k údajům a neumožnit tak přístup k osobním údajům libovolnému počtu jednotlivců.

V souvislosti s touto povinností je nutno podotknout, že i Směrnice 95/46/ES zahrnuje koncept „privacy by design“, ovšem ten není ve směrnici přímo formulován. V podstatě jde o logicky odvoditelný požadavek na správce zpracovávat osobní údaje v souladu s legislativou již od samotného počátku, a tedy implicitně legislativě přizpůsobit svoji organizační strukturu a architekturu systému jak ve fázi návrhu systému (design time), tak i ve fázi jeho fungování (run-time). Výslovné zakotvení tohoto požadavku v nařízení však snad odstraní případné pochyby a nejistoty.

Další z povinností v oblasti technické implementace spadá do kategorie bezpečnosti zpracování údajů, kdy je správce povinen zajistit takovou úroveň zabezpečení údajů, která odpovídá rizikům spojeným se zpracováním těchto konkrétních údajů. Čl. 30 v podstatě kopíruje požadavky Směrnice 95/46/ES v čl. 17.

Správce je rovněž povinen mít připraven technická opatření v případě, že dojde k narušení bezpečnosti zpracovávaných dat.

Návrh nařízení obsahuje rozsáhlý katalog povinností týkajících se *zavedení kontrolních procesů*. Tyto kontrolní procesy se zaměřují na plnění povinností správcem, zejména respektování obecných povinností upřesněných výše. Mezi uvedené kontrolní procesy patří zejména: povinnost provést posouzení vlivu zpracování na ochranu údajů (čl. 33), povinnost v určitých případech konzultovat způsoby zpracování osobních údajů s národním orgánem dozoru a obdržet od tohoto orgánu předchozí autorizaci k takovému zpracování (čl. 34). Další kontrolní procesy jsou zakotveny specificky u povinnosti vést dokumentaci.

Povinnost vést rozsáhlý dokumentační aparát představuje samostatnou kategorii. Spadá do ní zejména povinnost správce i zpracovatele vést dokumentaci o všech operacích prováděných s osobními údaji (čl. 28), přičemž se však nejedná o povinnost vést záznamy o každé jednotlivé operaci, ale o povinnost vytvořit obecný dokument obsahující identifikaci správce a zpracovatele, příslušného inspektora ochrany údajů, účely zpracování a případně oprávněných zájmů správce, popis kategorií subjektů, kategorií osobních údajů a kategorií jejich příjemců (včetně zpracovatelů), informace o předávání údajů do třetích zemí, informace o lhůtách pro odstranění různých kategorií údajů a nakonec popis mechanismů pro ověření plnění nejrůznějších povinností specifikovaných nařízením. U tohoto posledního bodu je však problematické určit přesně, k jakému ověření má v určitých případech docházet, protože je zpětně odkazováno na povinnost vést dokumentaci. Lze se tedy dohadovat, že v dokumentaci by tedy mělo být zakotveno jak kontrolovat samotné vedení dokumentace.

Kromě vedení uvedené dokumentace j správce povinen rovněž vést evidenci udělených souhlasů (čl. 7)

14 Čl. 5, písm. (c): „... shall only be processed if, and as long as, the purposes could not be fulfilled by processing information that does not involve personal data.“

15 Nařízení definuje dítě v čl. 4, odst. 18 jako „osobu mladší 18 ti let“.

16 Čl. 8, odst. 1: „...the processing of personal data of a child below the age of 13 years shall only be lawful if and to the extent that consent is given or authorised by the child's parent or custodian.“

17 „Privacy by design“ je koncept vyvinutý kanadskou komisařkou pro informace a soukromí Ann Cavoukian, PhD. Více informací v angl. na <http://privacybydesign.ca>.

a souhlasů pro zpracovávání údajů vztahujících se k dětem (čl. 8).

Dále musí mít správce k dispozici dokumentaci právních zásad ochrany údajů (čl. 11).

Obecně lze říci, že správce má povinnost být schopen prokázat pomocí dokumentů, že zpracovává údaje v souladu s požadavky nařízení (čl. 22, odst. 1). Lze předpokládat, že kromě povinně vyžadovaných dokumentů bude v zájmu správce uchovávat i další podpůrnou dokumentaci, např. dokumentaci software, apod.

Poslední z kategorií povinností na vnitřní organizaci se vztahuje na *komunikační procesy*. Na ně jsou kladeny specifické požadavky zejména za účelem zajištění účinného vykonávání práva subjektu údajů na informace. Do této kategorie patří povinnost správce sdělovat subjektu informace v jasném a srozumitelném jazyce (čl. 11), povinnost vytvořit takové procesy, které by zajišťovaly hladkou a pokud možno elektronickou komunikaci se subjektem údajů (zejm. čl. 12) a s orgány dozoru.

4.3 Vnější vztahy správce s dalšími subjekty

Kromě požadavků na vnitřní strukturu správce a na vnitřní organizační procesy klade návrh nařízení rovněž požadavky na *vnější vztahy správce s dalšími subjekty*.

S ohledem na praktické fungování obchodních vztahů objasňuje návrh nařízení regulaci vztahů mezi společnými správci, tedy správci, jež společně určují „účely, podmínky a způsoby zpracování osobních údajů“ (čl. 24). Tito správci si musejí pomoci smlouvou „určit své příslušné zodpovědnosti za plnění povinností určených v nařízení, zejména co se týče procedur a mechanismů pro vykonávání práv subjekty osobních údajů.“¹⁸

Co se týče vnějších vztahů správce, je nutno podotknout, že nařízení zachovává pravidla pro vztahy mezi správcem a zpracovatelem, tedy osobou, která jeho jménem provádí zpracování. V čl. 26 vzájemné vztahy více specifikuje a zároveň přidává nové pravidlo pro případy, kdy zpracovatel jedná nad rámec příkazů správce. V takovém případě se stává společným správcem a musí splnit všechny povinnosti, které se jinak vztahují pouze na správce.

5. Inspektor ochrany údajů

Institut inspektora ochrany údajů („data protection officer“) zavádí nařízení v kapitole 4 (čl. 35 – 37). Jedná se o osobu, která „by měla napomáhat správci nebo zpracovateli monitorovat vnitřní soulad s tímto nařízením“ (bod odůvodnění nařízení č. 75). Ze znění legislativního textu lze dovodit, že tímto inspektorem by měla být primárně fyzická osoba, která své povinnosti vykonává v rámci zaměstnaneckého poměru nebo na základě smlouvy o poskytování služeb (čl. 35, odst. 8)¹⁹.

Inspektor je přitom oprávněn, aby mu správce či zpracovatel „dal k dispozici zaměstnance, prostory, vybavení a jakékoli další zdroje nezbytné pro vykonávání [jeho] povinností a úkolů“ (čl. 36, odst. 3).²⁰

Vzhledem k tomu, že nařízení používá ve vztahu k inspektorovi vždy pouze termín „osoba“,²¹ vzniká zde prostor pro širší interpretaci a úvahy nad tím, zda by služby správcům a zpracovatelům mohla poskytovat i specializovaná právnická osoba. Nařízení bohužel nepodává žádnou konkrétní odpověď a možnost využití služeb právnické osoby výslovně nevylučuje.

Dalším problémem vztahujícím se k postavení inspektora je požadavek na jeho nezávislost. Podle čl. 36, odst. 2 musí správce nebo zpracovatel zajistit, „aby inspektor ochrany údajů vykonával své povinnosti a úkoly nezávisle a nepřijímal žádné pokyny, co se týče výkonu jeho funkce.“²² Nařízení však zároveň umožňuje, aby byl inspektor ke správci nebo zpracovateli v zaměstnaneckém, tj. podřízeném poměru. Tato podřízenost je částečně kompenzována povinností jmenovat inspektora na dobu minimálně dvou let (čl. 35, odst. 7), avšak jeho vlastní zájem na opakovaném jmenování by mohl výrazně ovlivnit jeho nezávislost v závěru tohoto období. Jedním z řešení tohoto problému by mohlo být zakotvení povinnosti jmenovat vždy po uplynutí období práce nového inspektora. Proti takovéto regulaci však lze očekávat protesty jak ze strany správců a zpracovatelů, pro něž takováto změna představuje zvýšené administrativní náklady, tak ze strany inspektorů, kteří by mohli namítat, že nucené ukončení smluvního vztahu, který v pořádku funguje, jde proti zájmům samotných subjektů údajů. Z výše uvedeného je zřejmé, že vyvážení práv a povinností vedoucích k zabezpečení nezávislosti představuje velmi obtížný úkol.

Co se týče kvalifikace inspektora, nařízení v čl. 35, odst. 5 požaduje, aby se jednalo o osobu s nezbytnými odbornými kvalitami, zejména s „odbornými znalostmi práva na ochranu osobních údajů a praxe a schopností splnit úkoly specifikované v článku 37.“²³

Těmito úkoly jsou: informování a udělování rad správci a zpracovateli ohledně jejich povinností a sledování jejich odpovědí; monitorování zavádění a používání vnitřních směrnic a zásad pro ochranu osobních údajů včetně přidělování povinností a vzdělávání zaměst-

20 Čl. 36, odst. 3: „The controller or the processor shall support the data protection officer in performing the tasks and shall provide staff, premises, equipment and any other resources necessary to carry out the duties and tasks referred to in Article 37.“

21 Nařízení používá anglický termín „person“ a „person's tasks“, tedy osoba a úkoly osoby na rozdíl od termínu „personal tasks“, tedy osobní úkoly, které by naznačovaly vztah fyzické osoby k daným úkolům.

22 Čl. 36, odst. 2: „The controller or processor shall ensure that the data protection officer performs the duties and tasks independently and does not receive any instructions as regards the exercise of the function. The data protection officer shall directly report to the management of the controller or the processor.“

23 Čl. 35, odst. 5: „The controller or processor shall designate the data protection officer on the basis of professional qualities and, in particular, expert knowledge of data protection law and practices and ability to fulfil the tasks referred to in Article 37. The necessary level of expert knowledge shall be determined in particular according to the data processing carried out and the protection required for the personal data processed by the controller or the processor.“

18 Čl. 24: „...shall determine their respective responsibilities for compliance with the obligations under this Regulation, in particular as regards the procedures and mechanisms for exercising the rights of the data subject ...“.

19 Nařízení užívá v tomto odstavci ve vztahu k povinnostem inspektora výslovně formulace jak jeho, tak i její povinnosti, čímž tak s ohledem na gramatická pravidla angličtiny nepřímou odkazuje na fyzickou osobu. „The data protection officer may be employed by the controller or processor, or fulfil his or her tasks on the basis of a service contract.“

nanců; monitorování implementace a uplatňování zásad nařízení, zejména zásady ochrany soukromí začleněné přímo do organizační struktury podniku a technické architektury systému („data protection by design“), primární nastavení maximální ochrany údajů („data protection by default“), zabezpečení údajů a informování dotčených subjektů údajů; zajištění dokumentace týkající se všech operací s údaji; monitorování dokumentace, oznámení a sdělení o porušení zásad ochrany osobních údajů; monitorování provádění opatření na základě zpracovaného posouzení vlivu na ochranu údajů a žádosti o předchozí autorizaci a konzultaci; monitorování odpovědi na žádosti orgánu dozoru a spolupráce s tímto orgánem buď na základě jeho žádosti, nebo z vlastní iniciativy inspektora; vystupování jako kontaktní osoba ve vztahu k orgánu dozoru.

Z výše uvedeného vyplývá, že inspektor pro ochranu údajů by měla být osoba s vynikajícími znalostmi jak práva na ochranu osobních údajů, tak i technických aspektů zpracování, zejména fungování databází a případně programovacích jazyků. Nařízení nespecifikuje, že by se mělo jednat o advokáta, proto se zde v podstatě otevírá prostor pro nové specializované pracovní pozice pro právníky.

6. Organizační zabezpečení ochrany údajů veřejnými orgány

Stejně jako směrnice 95/46/ES i návrh nařízení ukládá členským státům povinnost pověřit jeden nebo více veřejných orgánů dozorem nad dodržováním stanovených právních pravidel. Oproti stávající právní úpravě však nařízení detailněji specifikuje práva a povinnosti těchto orgánů a klade důraz na vzájemnou spolupráci mezi orgány zřízenými v jednotlivých členských státech, spolupráci těchto orgánů s Komisí a jednotný výklad pravidel v rámci celé Evropské unie (čl. 46, odst. 1). Orgány dozoru musí zůstat nezávislé a velký důraz je kladen na personální obsazení těchto orgánů. Nařízení klade výslovné požadavky na způsob chování jejich zaměstnanců, aby se předešlo konfliktům zájmu (čl. 47) a určuje způsob, jakým budou členové těchto orgánů jmenováni. Vzhledem k faktu, že nařízení požaduje jmenování členů orgánu dozoru buď vládou, nebo parlamentem příslušného členského státu (čl. 48, odst. 1), zasahuje v podstatě do národního ústavního práva, protože přímo rozšiřuje pravomoci těchto orgánů. Nařízení dále detailně specifikuje povinnosti (čl. 52) a pravomoci orgánů dozoru (čl. 53) a požaduje, aby každý orgán dozoru vydával roční zprávu o svých aktivitách (čl. 54).

Vzhledem k vysokému objemu sdílení osobních údajů v podstatě po celém světě si nařízení klade za cíl umožnit maximální možnou míru spolupráce mezi jednotlivými orgány v rámci celé Evropské unie. Ukládá tak jednotlivým orgánům povinnost vzájemně si nápomáhat při implementaci a aplikaci nařízení (čl. 55) a představuje pravidla pro společné operace orgánů dozoru.

Důležitým prvkem nařízení je zavedení tzv. mechanismu soudržnosti, jehož cílem je dosažení právní jistoty

prostřednictvím jednotného výkladu právních pravidel. Jeho podstatou je povinnost orgánu dozoru konzultovat zavedení národních opatření s nově zaváděným Evropským výborem na ochranu údajů a Komisí. V rámci tohoto mechanismu řeší návrh nařízení i případy tzv. naléhavého postupu (čl. 61). Jedná se o případy, kdy je nutno okamžitě jednat za účelem ochrany práv subjektů údajů. V takovém případě může národní orgán dozoru dočasně přijmout opatření k ochraně těchto práv, ale neprodleně jej musí sdělit výše uvedenému výboru a Komisi. Pro maximální posílení právní jistoty dává nařízení pravomoc Komisi vydávat v přesně stanovených případech prováděcí akty.

Veřejná kontrola dodržování práva je zakotvena na dvou tradičních úrovních: na úrovni soukromého práva, kdy nařízení přímo stanoví právo jednotlivce domáhat se soudní ochrany proti správci, zpracovateli i samotnému orgánu dozoru a právo podat stížnost u orgánu dozoru; a na úrovni veřejného práva, kdy nařízení ukládá členským státům povinnost stanovit tresty za porušení práva na ochranu údajů. Nařízení je velmi konkrétní při stanovování správních sankcí a stanoví pokuty až do výše 1 milionu euro nebo 2% celkového ročního obrátu v případě podniku. Tyto pokuty s nejvyšší horní hranicí postihu se ukládají například za zpracovávání osobních údajů bez souhlasu subjektu a bez jiného právního titulu pro jejich zpracování nebo za nesplnění povinnosti prokázat řádně soulad zpracovávání.

7. Závěr:

Cílem tohoto článku bylo stručně a v základních bodech představit návrh nového nařízení na ochranu údajů. Celý návrh je mnohem komplexnější, ovšem vzhledem k rozsahu tohoto článku jej nebylo možno plně postihnout.

Zásadní změnou v celé oblasti regulace je přechod od legislativní formy směrnice k přímo aplikovatelnému nařízení. Tento krok lze skutečně považovat za pozitivní, protože přispívá jak k vyšší právní jistotě jednotlivců využívajících elektronických služeb v rámci celé Unie, tak i ke snížení nákladů podnikatelů, kteří se jinak musí podřizovat odchylkám způsobeným odlišnou implementací směrnice 95/46/ES v členských státech.

Návrh nařízení se vyznačuje komplexním přístupem k povinnostem správce, a to na nejrůznějších úrovních. Ve svém konečném důsledku tak nepřímou ovlivní i obchodní a pracovní právo. Je zřejmé, že osoby zpracovávající osobní údaje v rámci své hlavní podnikatelské aktivity budou muset pravidla začít brát vážně, a to zejména s ohledem na poměrně velmi vysoké správní sankce.

Průhlednost zpracovávání představuje jediný způsob zajištění souladu s právem. Tento argument odůvodňuje míru administrativní zátěže kladenou na správce. Bohužel je nutno uznat, že pouhé vynucování práva klasickými prostředky v současné době neobstojí, a proto Unie a členské státy tímto nařízením přesunou podstatnou část povinností a záruk na soukromé subjekty.

Řešení navrhované nařízením sleduje chvályhodné cíle, ale samozřejmě není absolutně perfektní. Kritickým bodem je zejména pozice inspektora ochrany údajů, jehož nezávislost může být ovlivněna. Sporné je zejména postavení inspektora jako zaměstnance. Samotné nařízení zakotvuje speciální podmínky pro zpracovávání osobních údajů zaměstnanců vzhledem k jejich podřízené pozici. V jednom dokumentu je tak zároveň stanoven požadavek na nezávislost a předpokládaná závislost osoby v takovémto postavení.

Předpokládá se, že nařízení by mělo vstoupit v platnost přibližně do dvou let. Do té doby jistě projde ještě změnami na základě konzultací s dotčenými subjekty a členskými státy. Lze doufat, že bude během této doby návrh doplněn a specifikován tak, že vyřeší podstatné nejasnosti a případné potenciální oblasti nedostatečné ochrany, jakými je jednak sporné postavení inspektora nebo snížená ochrana jednotlivců, jejichž osobní údaje jsou zpracovávány malými společnostmi sídlícími mimo Evropskou unii.

Vybrané aspekty licenční smlouvy v novém občanském zákoníku

Matěj Myška¹

Abstrakt:

Cílem článku je představit a komparovat vybrané právní aspekty licenční smlouvy v kontextu nového občanského zákoníku.

Abstract:

The aim of this short paper is to introduce and compare selected issues of the license agreement in the context of the new civil code.

Klíčová slova:

licenční smlouva, veřejné licence

Key words:

license agreement, public license

1. Úvod

Licencí se v právu duševního vlastnictví rozumí „svolení čili oprávnění k využívání nehmotného statku jinou osobou, aniž by došlo k jeho zcizení“². V trojím doktrinním chápání významu výrazu licence³ je pro dispozici s nehmotnými statky pak nejdůležitější licence smluvní, poskytovaná licenční smlouvou.

Zcela fundamentální roli pak hraje smluvní licence (resp. licenční smlouva individuální) v autorském právu, které je, na rozdíl od práv průmyslových, budováno na konceptu nepřevoditelnosti výlučných autorských práv

inter vivos.⁴ Nejaktuálnější je v současné době zejména problematika autorskoprávní licenční smlouvy v informačních sítích. Tzv. veřejné licence v současné době začínají představovat v podstatě každodenní realitu při udělování oprávnění užívat autorská díla. Nejznámějšími představiteli těchto „internetových“ licencí jsou softwarové licence jako např. GNU GPL⁵ nebo obecné autorskoprávní licence Creative Commons⁶.

I přes nesporný hospodářský význam a zájmu na bezproblémové aplikaci smluvního práva licenčního není v současné době institut licenční smlouvy upraven pro oblast soukromého práva jednotně. Regulace je dokonce hodnocena jako „roztříštěná a neústrojná“⁷. Neucelenost právní úpravy tak byla hlavním důvodem pro snahu sjednotit právní úpravu licenční smlouvy v novém kodexu civilního práva.⁸

Následující text tak analyzuje úpravu licenční smlouvy z hlediska platného práva, tedy zejména úpravu v autorském zákoně a obchodním zákoníku (část druhá). V třetí části se věnuje úpravě v novém občanském zákoníku⁹ a zároveň obsahuje komparaci s úpravou dosud účinnou. Tento text si rozhodně neklade ambice komplexně porovnat tak obsáhlý institut jako je licenční smlouva, ani se nejedná o jeho obecné představení. I pouhá výše zkoumané problematiky byla podrobně rozebrána ve specializovaných publikacích a lze na ně odkázat jak v obecnostech, tak detailech.¹⁰ Předmětem tohoto krátkého textu je tak v hrubých obrysech představit přehled úpravy vybraných aspektů licenční smlouvy zajímavých z hlediska komparace stavu *de lege lata* a *de lege ferenda*. Při zkoumání licenční smlouvy dle obchodního zákoníku¹¹ se výklad zaměří na (bez)

4 Translativní převod autorských práv je vyloučen *ex lege* a takový právní úkon je právním úkonem neplatným. K diskusi o možnosti převodu majetkových práv viz. TŮMA, Pavel. K problematice převoditelnosti majetkových autorských práv. Bulletin advokacie. 2012, č. 4. S 64 – 71. ISSN 1210-6348. Dostupné i online z: <http://www.cak.cz/assets/ba_04_2012_web.pdf>.

5 Detaily viz *The GNU General Public License v3.0 – GNU Project – Free Software Foundation (FSF)* [online]. 2011 [cit. 2-1-2011]. Dostupné online z: <<http://www.gnu.org/copyleft/gpl.html>>.

6 Detaily viz *Creative Commons* [online]. 2011 [cit. 2-1-2011]. Dostupné online z: <www.creativecommons.cz>.

7 TELEČ, Ivo. O vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha, Verlag C. H. Beck., 2009, roč. 17, č. 19, s. 677 – 684. ISSN 1210 – 6410. Dostupné i online z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/odborne-texty/12-o-vladnim-navrhu-obcanskeho-zakoniku.html>>. str. 13. Kriticky k úpravě licence i TELEČ, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví. 2., upr. vyd. Brno : Doplněk, 2007. 199 s. ISBN 9788072392063. s. 93.

8 Srovnaj konsolidovanou důvodovou zprávu k § 2358 až 2389 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – dále jen „NOZ“.

9 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – dále jen „NOZ“.

10 V oblasti úpravy autorskoprávní smluvní licence lze odkázat obecně na TELEČ, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví. 2., upr. vyd. Brno : Doplněk, 2007. 199 s. ISBN 9788072392063.. V detailech ke smluvní licenci autorskoprávní na TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 2007. 167 s. ISBN 9788071795735.. Problematika veřejných licencí je v české doktríně nejobsáhleji pojednána v JANSÁ, Petr. *Právní aspekty implementace projektu „Creative Commons“ v České republice* [online]. 2008 [cit. 2-1-2011]. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právníká fakulta. Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního. Vedoucí práce Irena Holcová. Dostupné online z: <http://www.creativecommons.cz/wp-content/uploads/dp_petr_jansa_komplet_xmp.pdf>.

11 Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „ObZ“.

1 Asistent na Ústavu práva a technologií, Právníká fakulta, Masarykova univerzita. Kontaktní e-mail: matej.myska@law.muni.cz.

2 TELEČ, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví*. 2., upr. vyd. Brno : Doplněk, 2007. 199 s. ISBN 9788072392063. s. 97.

3 Licence dobrovolné, licence zákonné a licence nucené. Srovnaj: tamtéž, s. 98.